فەرەنسی ئێگزیستانسیالیزمی

هانا ئارێنت
بۆ فارسی: محەمەد سەعید حەنایی کاشانی
لە فارسییەوە:کاوە کەریمی

راستگۆی لە فەلسەفەدا ئـــاژاوە ئـەنـێـتـەوە، بە شڵەژاندنی سەدان کەس لە نـاوەوەو هـەزاران کـەس لە دەرەوەی هۆڵ.

ئـەو کتێبانەی لەسەر فەلسەفە دەنـوسـرێـن، نە پروپاگەندە بۆ بیروباوەری لاوەکی دەکەن و نەدەرمانی هـەمـوو بـریـنـەکان سـارێـژ دەکەن، بەڵام بە پیچەوانەوە لـەگـەڵ گـیروگـرفـتـەکـان و هەست بە بیرکردنەوەی کـردەوەیـی، وەکـو کتێبە کۆمەڵایەتیەکان خوینەریان زۆرە. ئـەو شانۆنامانەی کە تێیاندا کـردار بەندە بە وشەوەو نەك بە لێکدانەوەی وشەو، وتووێژێك لە تێفکرین و بەدواداچونەکان دەخاتەڕوو، بـۆ چـەنـد مـانـگـی یـەك لـەدوای یەك نمایشدەکرێن و کـۆمـەڵانـی خـەڵـك بە گەرمی پیشوازی لێدەکەن. راڤەکردنی بارودۆخی مرۆڤ لـە جیـهان و بنەماکانی پەیوەندی مرۆیی و بوون و نەبوون، نەتەنیا پەیوەست دەبێت بە بزوتنەوەیەکی نوێی ئـەدەبی، بەڵکو تا بتوانێت رێنوێنییگەلیکیش بۆ بۆچونێکی نوێی سیاسی

ئایدیا گۆڤارێکی فکرییە، دەزگای ولا دوو مانگ جارێک دەریدەکات...... ژمارە (٢٧) حوزەیرانی ٢٠١١

ئێگزیستانسیالیزمی فەرەنسی

دێنێتە ئاراوە.

هۆگرانی فەلسەفە دەبنە رۆژنامەنووس و شانۆنامەنوس و رۆماننوس، ئەوان ئەندامی لیژنەی زانستی زانکۆکان نین، بەڵکو ئەو "قەلەندەر"انەن کە لە هۆتێلەکاندا دەمێننەوەو لە قاوەخانەکاندا دەژین و ژیانی کۆمەڵایەتی تا سنووری حاشاکردن لە ژیانی تاکەکەسی بڵاوە پیدەکەن .

تەنانەت یا وا پێدەچێت بتوانن کە بیانکەنە برینی ماقووڵ. لە هەموو ئەو هەواڵانەی لە پاریسەوە دەگات، وا پیدەچێت کە ئەوە شتێکە کە خەریکە روودەدات.

ئەگەر" بزووتنەوەی خۆراگری" دەرەنجامەکەی نەبووە شۆرشی ئەوروپایی، لانیکەم لە فەرەنسادا سەریهەڵداوە، سەرهەڵدانی راستەقینەی روناکبیران، کەدۆشداماوییان لە کۆمەڵگەی نوێدا، لە نۆستالۆژیکترین روانگەکانی پانۆرامای کزۆڵەی ئەوروپا لە نێوان جەنگەکاندا بوو.

هەروەها وادێتە پێش چاو کە خەڵکی فەرەنسا هۆکارە قووڵە فەلسەفیەکانیان لە وتار و کێشمەکێشمەکانی سیاسیەکان بەلاوە گرنکتر بێت.

هەروەها لە پاڵ ئەوەدا دەتوانێت رێگەخۆشکەری دەرچوون لە کرداری سیاسی بەرەو تیۆرییەك بێت کە تەنیا لەسەر کردار (action) دەدوێت، واتە دەرچوون بەرەو کردارێتی activism، بەڵام هاوکات دەتوانێت پێداگر بیت لەسەر ئەوەی کە لە رووبەرروونەوە لەگەڵ نوشوستی حیزبە چەپەکان و راوەستانی ئێلیتی شۆرشگێری رابردوو (کە چونەتە بەرەی هۆڵ بۆ داکۆکیکردنی بێئاکام لە هەموو حزبەکان) خەڵك زیاتر لە ئێمە دەتوانن هەست بەوە بکەن، کە بەرپرسیارێتی کرداری سیاسی تا کاتێك کە بنەمایەکی ئەخلاقی و سیاسی نوێ دابنرێت ، زۆر جێگای باوەرە و نەریتی کۆنی فەلسەفە کە تەنانەت ریشەی قووڵی لە بچوکترین تاکی فەلسەفیدا هەیە ، لە کردەوەدا رێگر نییە لە هزری سیاسی نوێ.

ناوی ئەم بزوتنەوە نوێیە"ئێگزیستانسیالیزم"ەو لایەنگرە ناسراوەکانی ژان پۆڵ سارتەر و ئەلبێر کامۆن ، بەڵام چەمکی ئێگزیستانسیالیزم تێنەگەشتنی زۆریشی لیوە بەرهەم هاتووە کە کامۆی ناچار بەوە کردووە بە ئاشکرا و پێشوەخت رابگەیەنیت ئێگزیستانسیالیست نییە؟ ئەم چەمکە لە فەلسەفەیەکی نوێ لە ئەڵمانەوە هاتووە کە پاش جەنگی جیهانی یەکەم یەکراست ژیایەوە و زیاتر لە دەیەیەك کاردانەوەی بەسەر هزری

ناوی ئەم بزوتنەوە نوێیە"ئێگزیستانسیالیزم"ەو لایەنگرە ناسراوەکانی ژان پۆڵ سارتەر و ئەلبیر کامۆن ، بەڵام چەمکی ئێگزیستانسیالیزم تێنەگەشتنی زۆریشی لیوە بەرهەم هاتووە کە کامۆی ناچار بەوە کردووە بە ئاشکرا و پێشوەخت رابگەیەنیت ئێگزیستانسیالیست نیيە

مرۆڤی جدی مرۆڤیکه که خۆی به سەرۆکی کارەکەی دەزانێت، ئەندامی سوپای شانازی legion of honor و ئەندامی زانستگەیە

فەرانساوییەوە بە تەواوی دیار بوو، بەلام شوین کەوتن و پێناسەکردنی سەرچاوەکانی ئێگزیستانسیالیزم بە وشە نەتەوییەکان، بەم هۆیە ساکارە بێئاکامە کە هەم ئامانجە فەرەنساییەکانی ئەم فەلسەفەیە لە دلی خولێکی یەکسانەوە هاتوەتە دەر.

ئێگز یستا نسیا لیستە فەرانساییەکان گەرچی لە ناوخۆیاندا ناکۆکیان هەیە، بەلام لە دوو هێلی گشتیدا هاوڕێن: یەکەم نەلێکردنی راشکاوانەی ئەوەی پێی دەوترێت i espirt de serieux و دووەم، نەلێکردنەی گرژئامیز لە وەرگرتنی جیهان وەك خۆی، واتە وەك دۆخی ئاسایی و چارەنوسی مرۆڤ.

رۆحی جدی i espirt de serieux ، لەوانەیە بکرێت لەگەڵ شایانی"ریزلێگرتن"دا وەك یەك بێتەوە و لەوێوە تاوانی سەرەکی و یەکەم هەر ئەمەیە.

مرۆڤی جدی مرۆڤیکە کە خۆی بە سەرۆکی کارەکەی دەزانێت، ئەندامی سوپای شانازی legion of honor و ئەندامی زانستگەیە، بەلام دایك و باوك یا خاوەن هەر بەرپرسیارێتییەکی نیوە سروشتی و نیوە کۆمەلایەتی دیکەیە ،چونکە بە ئەنجامدانی ئەم کارە ، هاورایی خۆی لەگەڵ ئەو ئەرکی رێکخستنەی کە کۆمەڵگە خستویەتییە سەرشانی دەردەبڕێت.

رۆحی جدی هەر ئەو نەلێکردنی ئازادییە، چونکە مرۆڤ ناچار دەکات بە قبول کردن و هاورایی لەگەڵ گۆڕینی شێوازی چەوت و ناراست، کە هەر مرۆڤێك لەکاتی جێگیربوون لە کۆمەڵگەدا دەبی توشی بێت. لەوێوە کە هەرکەس هەروەها لە دڵەوە دەزانێت کە لەگەڵ ئەرکەکەیدا نایەتەوە، رۆحی جدی یەك کە سەرچاوە لە بڕوای خراپەوە بگرێت هاوکات بە واتای ڕواڵەتسازیشە. پێشتر کافکا لە ئەمریکا دا ئاماژەی بەوە داوە کە ئەم خۆبەزل زانییە کە لە یەکخستنی خودو ئەرکەوە سەرچاوە دەگرێت چەند قەشمەری و مەترسیدارە. لەو کتێبەدا، بەرێزترین کەس لە هۆتێلدا، کە بە وتەی ئەو کارو نانی رۆژانەی پاڵەوان بە دەستیەتی، ئەم ئەگەرە لەبەرچاو ناگرێت کە دەتوانێت بە هێنانە بەرباسی هەڵسەنگاندنی مرۆڤی جدی هەڵەیەك بکات:"چۆن دەمتوانی سەرۆکی کرێکارانی هۆتێل بم، ئەگەر کەسیکم بەجێی کەسێکی تر بە هەڵە گرتبا؟"

یەکەمینجار لە رۆمانی رشانەوەی سارتەردا، باس

لەم بابەتە(ڕۆحی جدی) دەکرێت. لە وێناکردنێکی جواندا، لە ژوورێك لە وێنەی ڕوخساری هاووڵاتیانی بەڕێزی شار، یا Les salauds ئەم بابەتە دواتر دەبێتە بابەتی سەرەکیی ڕۆمانی نامۆی کامۆ. پاڵەوانی کتێبی کامۆ، کەسێکی نامناوەندییە کە تەنیا لە ملدان بەو خواستە جدیی بوونەی کۆمەڵگە دووری دەکات و ناتوانێت بەپێی ئەرکە دیاریکراوەکانی بژی. کەسێکە کە لە ڕێورەسمی بەخاکسپاردنی دایکیدا، بەو جۆرە ڕەفتار ناکات کە کوڕێك دەبێت هەڵسووکەوت بکات، چونکە ناگری ئەو وەکو شوویەکیش هەڵسووکەوت ناکات، چونکە تەنانەت لەکاتی دەزگیرانداریدا بابەتی ژیانی هاوبەشی بە شێوەی جدی ڕەتدەکاتەوە. لەوێوەیە کە ئەو ڕواڵەتسازی ناکات، نامۆیەکە کە کەس تێیناگات و ژیانی بەهۆی سوکایەتیکردن بە کۆمەڵگە لە دەستدەدات. لەوێوەیە کە خۆدەبوێرێت لە بەشداریکردن لەم یارییە، تا سنوری تێنەگەیشتن لە هاورێکانی و نامۆ بوون لە خۆی، جیا دەبێتەوە. تەنیا لە دوادیمەندا تۆزێك پێش مردنی، ئەم پاڵەوانە دەگاتە جۆرێك لە ڕوونکردنەوە کە ئەم کاردانەوەیە ئەگوازێتەوە بۆ زەین، کە بۆ ئەو خودی ژیان وەها نهێنییەکی بووە و لە ترسناکیدا بە رادەیەك جوانی هەبوو کە ئەو هیچ پێویستیەکی بە "باشتربوون" لە ڕێگەی ڕووکەشی ڕەفتاری باش و ڕەواڵەتسازیی بێناوەڕۆکەوە نەدەبینی.

سارتەر

شانۆنامەی دەروشاوەی سارتەر، لە خۆیدا دەچێتەوە سەر هەمان ڕێچکە. ئەم شانۆنامەیە لە دۆزەخدا لە دایك دەبێت و بە شێوەیەکی شایان لە شێوەی ئیمپراتۆریای دووەمی فەرەنسادا لە ریزی ئەو پێداویستیانەدا چنراوە. سێ کەس لەم ژوورەدا ئامادەن(Lenfer cest les دۆزەخبوونی کەسانی دیکە)و بە هەوڵێك کە بۆ ڕواڵەتسازی دەیکەن، دەستدەدەنە ئەشکەنجەیەکی ئەهریمەنی. بەهەرحاڵ، لەوێوەی کە ژیانی ئەوان کۆتایی پێهاتووە و لەوێوەیە کە ئێوە "ژیانتانن و بەس"، ڕواڵەتسازی چیتر چارەسەر نییەو پێمی دەبینین ئەگەر خەڵك جیاببنەوە لە ڕووکەشەی پارێزەری ئەرکەکانیانە و کۆمەڵگە بۆی دیاریکردوون، چی لەودیو دەرگاکانەوە دەمێنێتەوە؟

چ شانۆنامەی سارتەر و چ ڕۆمانی کامۆ، حاشا لە ئەگەری مرۆڤدۆستیی ڕاستەقینەی کەسەکان دەکەن، واتا پەیوەندییەك کە ڕاستەوخۆو بێگەردو بێبەش لە ڕواڵەتسازی دەبێت. خۆشەویستی لە فەلسەفەی سارتەردا ویستی بوونە خۆشەویستە لە لایەن کەسێکەوە (هەڵبژێردران، نەك هەڵبژاردن)، واتا پێداویستییەك کە مرۆڤ بە ڕەچاوکردنی بوونی خۆی لە کەسێکی تایبەتییەوە پێی دەگات.خۆشەویستی بە بۆچوونی کامۆ تا رادەیەك هەوڵێکی ناشرین و بێهیوایانە بۆ لەناوبردنی گۆشەگیری مرۆڤ.

لە بوونی ئەوەی مرۆڤ بەراستی هەیە رواڵەتسازی و حەزکردن بە جدیبوون رۆڵێکی هەرە دیاری هەیە.

دیسانەوە کافکا لە دوابەشی ئەمریکادا، ئاماژە بە ئەگەریکی نوێ لە ژیانی رەسەن دەکات. "دیمەنی سروشت" جیگایەکی گەورەیە کە تییدا پێشوازی لە هەمووان دەکرێت و هەر بێبەش بوونێك کە بۆ کەسەکان تێیدا دێتە بەرهەم، شانۆیەکی بە ڕێکەوت نییە، لێرەدا هەرکەسێك بۆ هەڵبژاردنی رۆڵی خۆی داوەتی لێدەکرێت، تا هەر رۆڵێك هەیە یان پێی خۆشە ببێت بیگێرێت .

رۆڵی هەڵبژێردراو، چارەسەری پێکدادانی نێوان ئەنجامدانی تەواوی رۆڵ و بوونی تەواو، هەروەها نێوان خواست و راستیی تەواوە.

ئەم "ئاوات"ە نوییە ، لەم پێکهاتەیەدا دەبێتە ئەکتەرێك کە ئەرکی هەر

بەڕای سارتەر بێئاکامی، بوونی شتەکان و مرۆڤیشە ، هەر شتێك كە هەیە تەنیا بەم هۆیە بێئاكامە كە بوونی هەیە

ئەم ڕۆڵبینینەیە، ئەکتەرێك کە بەردەوام ڕۆڵەکەی دەگۆڕێت و بەم شێوەیە هیچاكات ناتوانێت هیچ یەکە لە ڕۆڵەکانی بەجدی بگرێت، هەرکەس بە بینینی ئەو (ڕۆڵ)ەی کە هەیە، بەرگری لە ئازادی مرۆڤ بوونی خۆی لە بەرامبەر لایەنی ئەرکەکانی دەکات ، سەرەرای ئەمەش مرۆڤ تەنیا بە بینینی ئەو (ڕۆڵە راستەقینەیە)ی کە هەیە، دەتوانێت ئەم بابەتە بسەلمێنیت کە قەت لەگەڵ خۆیدا یەك نییە، هەروەها کە شتێك لەگەڵ خۆیدا یەك نییە.

جەوهەر(مرکب) هەمیشە جەوهەرە، مرۆڤ ژیان و کارەکانی شتگەلیکن کە تا مردن کۆتاییان پێنایەت، مرۆڤ بوونیەتی.

دووەمین یەکەی هاوبەشی ئێگزیستانسیالیزمی فەرانساوی، پێداگری لەسەر بێخانەولانیی بنەرەتی مرۆڤ لە جیهان، بابەتی ئوستورەی (سیزیف) ە:گەرانێك بەدوای دۆرانی واتا(le mythe de sisyphe: essai sur labsurde)ی کامۆ و ڕۆمانی ڕشانەوەی سارتەر. بە باوەری کامۆ، مرۆڤ لە خۆیدا نامۆیە، چونکە جیهان بە شێوەیەکی گشتی و مرۆڤ وەك مرۆڤ لەگەڵ یەکتردا تەبانین، بە واتایەکی تر بوونی ئەوان پێکەوەیە کە دۆخی مرۆڤ خاڵی لە واتا دەکات. مرۆڤ تاکە شتیکە لەم جیهانەدا کە بە ئاشکرا پەیوەندیەکی بە جیهانەوە نییە، چونکە تەنها مرۆڤە کە بەشێوەی تایبەتی وەك مرۆڤ لە نێو مرۆڤەکاندا بوونی نییە، هەر وەك ئاژەڵەکان کەلە نێو ئاژەڵەکاندا بوونیان هەیە و دارەکان لە نێوان دارەکاندا، بەواتایەکی تر ئەگەر لێکدانەوەیەکی وا راست بێت، هەموو ئەوانە ناچار بە کۆمەڵ بوونیان هەیە، مرۆڤ لە بنەرەتدا بە"راپەڕین" و بە"ڕۆشنبینی"ی خۆی، واتە لەگەڵ عەقڵانیەتی خۆیدا تەنیایە و هەر ئەم عەقلانیەتەیە کە دەیکاتە گاڵتەجار، چونکە تایبەتمەندی عەقڵ لە جیهانێکدا دیاریکراوە بۆ ئەو کە"لەویدا هەموو شتێك(ڕێ پێ)دراوە و قەت هیچ شتێکیش شی نەکراوەتەوە".

دیمەنێك کە سارتەر لە دۆرانی واتا یان بێ ئاكامی و ئەگەری تایبەتی و بوون هەیەتی، لەو بەشە لە ڕۆمانی ڕشانەوە بە باشترین شێوە باسکراوە کە لەم ژمارەیەی پارتیزان ڕیۆیۆ لە ژێر ناوی "ریشەی داری شابەڕوو" بڵاو بووەتەوە ، تا شوێنێك کە دەتوانین بزانین ئەوەی کە هەیە، بچوکترین هۆکارێك بۆ بوون نییە. هەموو شتێك لە خۆیدا زیادە(de trop)یە.

ئەم بابەتەی کە من ناتوانم تەنانەت جیهانێك بێنمە بەرچاو کە تێیدا بە جێگای زۆرشت، هیچ شتیك بوونی مرۆڤ، کە بۆ هەمیشە گیرۆدەی بوون، نیشان دەدات.

لێرەدا سارتەر و کامۆ لێکجیادەبنەوە، ئەگەر بتوانین لە ڕووی ئەو بەرهەمە کەمانەی کە لەوانەوە گەیشتووەتە دەستمان بریار بدەین، دۆرانی واتا یان بێئاکامی بوون و حاشاکردن لە"ڕۆحی جدی" بۆ هەریەکە لەوان تەنیا دەسپێکی جوڵەیە.

پێدەچێت کامۆ بەلای فەلسەفەیەك لەسەر دۆرانی واتادا چووبێت و لەم کاتەدا وا دێتە بەرچاو کە سارتەر لە حاڵی کارکردندا بێت بۆ فەلسەفەی پۆزەتیڤی نوێ، یا تەنانەت مرۆڤگەرییەکی نوێ.

لەوانەیە کامۆ نارەزایەتیەکی دەربڕیبێت بەرامبەر بەوەی وەك ئێگزیستانسیالیست ناوی لێ برابێت، چونکە بە باوەری ئەو دۆرانی واتا لە مرۆڤ بە شێوەی ئۆتۆماتیکی و ئاسایی لە جیهاندا بوونی نییە، بەڵکو تەنها لە کەوتنی بە کۆمەڵی ئەواندا بوونی هەیە، لەوێوەی کە ژیانی مرۆڤ لە جیهاندا بێئاکامە، ئەم ژیانە دەبێ بەدەر لە هەر واتامەندییەك درێژە بە خۆی بدات(بەم واتایەی کە لەگەڵ جۆرێك لە نارەزایەتیی دەمارگرژانەدا بژی، کە بە لە بەرچاو گرتنی بیهیوایی عەقڵ لە ڕوونکردنەوەی

هەر شتێك پێ لەسەر عەقڵ دادەگریتەوە)، پێ لەسەر بێهیوایی دادەگریت چونکە دەمارگرژی مرۆڤ ریگای ئەوە بە مرۆڤ نادات کە هیوای بە پێگەیشتنی واتایەك بێت کە نەتوانێت بە عەقڵ پێی بگات و لە ئاکامدا،پێ لەسەر ئەوە دادەگریتەوە کە عەقڵ و کەرامەتی مرۆڤ لەگەڵ بیماناییاندا، وەك بەها گەلیکی بێخەوش دەمێننەوە، ژیانی واتا دۆڕاو، بەم شێوەیە بریتیە لە ڕاپەڕینی بەردەوام دژ بە هەموو بارودۆخ و هەلومەرجی و نەلێکردنی بەردەوامی حەسانەوەکان."ئەم ڕاپەڕینە نرخی ژیانە. هەموو بوون دەگریتەوە و شکۆی دەپارێزێت".

هەموو ئەوەی دەمێنێتەوە، هەموو ئەوەی مرۆڤ دەتوانێت بەڵێی پێ بڵێ ، خودی بەختە"شای بەخت (hazard roi) کە بەڕاڵەت ڕۆڵی بینیوە لە ڕێکخستنی مرۆڤ و جیهان لەگەڵ یەکتر".

ئۆدیپوس دەڵێت:"بە حوکمی من بێت، هەموو شتێك باشەو ئەم وشەیە وشەیەکی پیرۆزە. ئەم وشەیە لە جیهانێکی توندوتیژ ئامێزدا دەیلێت(ەوە) کە سنور، مرۆڤە... چارەنوس شتێکە کە مرۆڤەکان دەبێ لە نێوان خۆیاندا چارەسەری بۆ بدۆزنەوە ، ئەمە راست ئەو خەیاڵەیە کە کامۆ ، بەبێ ڕونکردنەوەیەکی زیاتر هەموو بۆچونە نوێخوازانەکانی لەسەری تێدەپەڕێنێت و دەگاتە جیهانبینینگەلیکی تەواو نوێ، بۆ نمونە ئەم جیهانبینییەی کە بە شوێنێك گەیشتبیتن، کە پێکهاتن چیتر تراژیك نەزانرا بێت و تەنیا جدی زانرا بێت".

بەڕای سارتەر بێئاکامی، بوونی شتەکان و مرۆڤیشە ، هەر شتێك کە هەیە تەنیا بەم هۆیە بێئاکامە کە بوونی هەیە، جیاوازی گرنکتری نێوان شتەکانی جیهان و مرۆڤەکان ئەوەیە کە شتەکان بەبێ هیچ ناڕوونیەك لەگەڵ خۆیاندا یەکن، بەڵام مرۆڤەکان (بەو هۆیەی کە دەبینێت و دەزانێت کە دەبینێت ، باوری هەیە و دەزانێت کە باوەڕی هەیە) لە زانینی خۆیدا هەڵگری نەلێکردنێکە کە مەحاڵێکی بۆ دروستدەکات کە تەنانەت لەگەڵ خۆیدا یەکبیت ، مرۆڤ لەم لایەنە یەککگرتووەوە (لە بواری زانیاری خۆیەوە، کە بوەتە مندالدانی نەلێکردن) داهێنەرە، چونکە ئەم زانیاریە بەرهەمی خودی مرۆڤەو تەنیا وەرگیراویك نییە، بەو شێوەیەی جیهان و بوونی وەرگیراوە. ئەگەر مرۆڤ زاڵ بێت بەسەر زانینی خۆی و ئەگەرە گەورەکانی داهینانیدا و لە شەوقی یەکبوونی لەگەڵ خۆیدا، هەروەها کە شتەکان هەن خۆ دوور بخاتەوە، ئەوەی بۆ دەردەکەوێت کە بە هیچ شت و کەسێك بەدەر لە خۆی نەبەستراوەتەوە و دەتوانێت سەربەست و خاوەنی چارەنووسی خۆی بێت. وا دێتە بەر چاو کە واتای ناوەکی شانۆنامەی مێشەکان(Les mouches) ی سارتەر هەر ئەوە بێت، شانۆنامەیەك کە تێیدا ئۆرێستێس بە گرتنە ئەستۆی کوشتنی بە ناچاری ئەو شتەی شاری ترساندووە، شارەکە ڕزگار دەکات و مێشەکان لەگەڵ خۆیدا دەبات، واتا فریشتەکانی تۆڵە(Erinyes)ویژدانی ئالۆز و فریشتەکانی تۆڵە، ترسی ناڕوون لە ڕنهەلسان.

هەلەکردن لە بەراوردی ئەم بۆچونە نوێیە لە فەلسەفەو ئەدەبیات لەگەڵ مۆدێکی تری ڕۆژ، هەڵەیەکی گەورە دەبێت، چونکە پەرەپێدانی ئەم فەلسەفەیە خۆدەبوێرن لە سەرنجدان و هەڵبژاردن لە دیدی ڕێکخراوەکانەوە و

ئەم زانیاریە بەرهەمی خودی مرۆڤەو تەنیا وەرگیراوێك نییە، بەو شیوەیەی جیهان و بوونی وەرگیراوە

تەنانەت ڕووکەشی ئەو جدی بوونەش ناکەنەبەر کە هەر دەستکەوتێك بە هەنگاویك لە ئاکامی کارەکاندا دەبینێت، هەروەها نابێت سەرکەوتنێکی پڕمەراو قەرەباڵغ کە هاوکات بووە لەگەڵ کارکردنی ئەوان و بڵاوکردنەوەی لەلایەن ڕۆژنامەکانەوە دوابخەین. ئەم سەرکەوتنە لەوانەیە تێگەیشتنی ئاسان نەبیت، لەگەڵ ئەمەدا سەرچاوە لە چۆنیەتی کارەوە دەگریت، هەروەها سەرچاوە لە نوێبوونی تایبەتی بۆچوونێکەوە دەگریت کە هەوڵ نادات قوڵایی دابڕان لە نەریتی ڕۆژئاوایدا بشارێتەوە. کامۆ بە تایبەت ئەم بوێرییەی هەیە کە کە تەنانەت بۆ پەیوەنیەکان ، بۆ ڕابردوو هەروەها شتی لەو دەستەش، دەست نەداتە گەڕان و بەدواداچوون. خاڵی پۆزەتیف لەسەر سارتەرو کامۆ ئەوەیە کە چیتر بە ڕەواڵەت تووشی بیرکەوتنەوەی ڕۆژە باشەکانی ڕابردووش نین، تەنانەت گەرچی لەوانەیە بە واتایەکی دەرهەست بزانن کە لە ڕاستیدا ئەو ڕۆژانە باشتر بوون لە ڕۆژگاری ئیمە. ئەوان بڕوایان بە سیحری کۆن نییە و لەو ڕووەوە حازر بە ئاشتبوونەوەیەك نین ، کەسانێکی ڕاستگۆن.

بەلام ئەگەر سەرکەوتن، شەوقی شۆرشگیرانەی ئەم نوسەرانەی لەناونەبرد، ئەگەر بە خویندنەوەیەکی سیمبولێك ببنە هۆگری هۆدەی هۆتێلەکان و کافێکانیان، کاتێك دێت کە پێویست دەبێت "بە جدی" ئەو لایەنانە لە فەلسەفەیان بیر بهێنرێتەوە کە باس لەوە دەکات، کە ئەوان هەنووکە بە شێوەیەکی مەترسیدار سەرقاڵی چەمکە کۆنەکانن. بابەتە نیهێلیستییەکان، بابەتگەلیك کە لەگەڵ هەموو نارەزایەتیەکان بە لایەنی بەرامبەر دیارن، بەرهەمی بۆچوونە نوێیەکان نین، بەلکو بەرهەمی کۆمەڵێك لە هەر ئەو هزرە هەرە کۆنانەن.

سەرچاوە

فصلنامه بخارا (ویژه نامه هانا ارنت)...شماره 58، زمستان 1385...ص 76-370

وەرگیراوە لە:

Hannah Arendt, "French Existentialism, im Essays in ed, By, 1945-1930 Understanding jerom kohn, & Harcourt brace .93-188.